

הפסיכולוגים החינוכיים קורסים, ובבית הספר לא מדברים על זה

הצורך בפסיכולוגים חינוכיים בבתי ספר גדל דרמטית בגלל אלימות, פגיעות מיניות וחרדה. אבל משרד החינוך מקצה פסיכולוג אחד ליותר מאלף תלמידים, וילדים עם בעיות נופלים בין הכיסאות

11.02.2018 04:40 עודכן ב: 12:56

[ירדן צור](#)

פסיכולוגית חינוכית מאזור השרון גילתה שהיא אינה יכולה לעזור לתלמיד כיתה ד' בעל מחשבות אובדניות. הסיבה - הוא כנראה לא עומד לעשות את זה בזמן הקרוב. "אם המקרה דחוף אפשר לשלוח למיון פסיכיאטרי, היא מסבירה, "אבל ברגע שאין לילד תוכנית פעולה הוא חוזר אלינו לשירות הפסיכולוגי החינוכי, ואנחנו לא יכולים לתת מענה בגלל העומס שאנחנו נתונים בו". במקרה כזה, המערכת מפנה את הילד לקופות החולים או למרפאות בריאות הנפש. הורים בעלי יכולת יממנו טיפול פרטי לילדיהם. אחרים ימתינו לעתים חצי שנה בתור הציבורי כדי לקבל טיפול.

תפקיד [הפסיכולוג החינוכי](#) הוא רחב בישראל, בהשוואה למדינות אחרות, וכולל אבחונים לתלמידים הסובלים מהפרעות נפשיות והתנהגותיות; סיוע ראשוני לתלמידים שעברו טראומה או במצב חירום; במקרה הצורך ייעוץ להורים לאחר אבחון ילדם; הדרכת מורים כיצד להתנהג עם ילדים שאובחנו בכיתתם; ייעוץ למנהל כיצד לשפר את האקלים החינוכי בבית הספר; ועוד.

לפי התקן שקבע [משרד החינוך](#), לפני יותר מעשור, די בפסיכולוג חינוכי אחד לכל אלף תלמידים בכיתות ב' עד י"ב. לילדים מגיל שלוש עד כיתה א', די בפסיכולוג לכל 500 ילדים. בפועל אפילו זה לא קורה. לפי נתוני המשרד שהגיעו לידי "הארץ", רק 68% מתקני הפסיכולוגים הדרושים במערכת החינוך מוקצים היום, וכל פסיכולוג נדרש לטפל בהרבה יותר ילדים מכפי שקובע התקן. המצב בחינוך היהודי טוב יותר מאשר בחינוך הערבי, ובמוסדות החינוך הבודואיים שיעור ההקצאה הוא הנמוך ביותר. 63% — הבעיה כפולה: מעבר לעובדה שמספר התקנים אינו מספיק, גם הקיימים לא תמיד מאוישים.

הנתונים האלה, שנמסרו בתשובה לשאלתה שהגיש ח"כ יוסי יונה (המחנה הציוני), ולבקשה שהגישה עמותת "הצלחה", מכוח חוק חופש המידע, ממחישים את הפער בין הביקוש הגובר לשירותי הפסיכולוגים במערכת החינוך, לבין ההיצע. הפסיכולוגית מהשרון, למשל, הייתה אחראית עד לאחרונה על יותר מאלף ילדים שלומדים בשני בתי ספר 13, גנים רגילים ושני גני חינוך מיוחד. "יש הרבה ילדים והורים שזקוקים לעזרה, אבל הפסיכולוג החינוכי מתערב רק במקרים החמורים ביותר", היא אומרת. כל אחד מאתנו יכול לקחת על עצמו שניים או שלושה מקרים לטיפול פרטני מתמשך, ובזה זה נגמר. הסיכוי של ילד שאבא שלו נפטר בחודש מארס לקבל טיפול במשך השנה הוא אפסי, כי כל המקומות נתפסו כבר בתחילת השנה.

לפי משרד החינוך, מטרת השירות הפסיכולוגי החינוכי היא "לקדם את רווחתם ובריאותם הנפשית של התלמידים במערכת החינוך בשגרה ובחירום". ולשם כך מעניקים הפסיכולוגים שירות גם להורים ולצוותי החינוך. בנוסף למתן הערכות פסיכולוגיות לתלמידים, לפי הצורך (למשל במקרים של לקויות לימודים חמורות, בעיות התנהגות ומצוקות קשות), הפסיכולוג החינוכי נותן ייעוץ להורים והדרכה

למורים. הוא גם אחראי לסיוע בפתרון בעיות שקשורות לאקלים בית הספר ובמקרי חירום — פיגוע, למשל, או אירוע קשה במיוחד.

אבל לדברי פסיכולוג חינוכי מהצפון, כשיש עומס, עיקר ההשקעה היא בייעוץ למסגרת החינוכית ופחות בילדים. מנהל שירות פסיכולוגי חינוכי במרכז אמר כי אם צריך לבחור בין שעת טיפול לילד לשעת ייעוץ למערכת, "ברור שאבחר באופציה השנייה. זה מסייע ליותר אנשים". לדבריו, "מנהל בית ספר התקשר אליי וביקש טיפול בילדה בכיתה א' שסובלת מחרדות. זה לא דרמטי, זה אפילו שכיח, אבל אני מסתכל על הצוות שלי ואין לי אף אחד שיכול לקחת אותה". במקרה אחר הוא נאלץ לדחות משפחה צעירה שהתמודדה עם מות האם ממחלה: "אי אפשר לוותר על אבחונים או להפסיק טיפול של מישהו אחר, אז אני אומר להם שאני יודע שהם זקוקים לטיפול, אבל אין אף אחד פנוי כרגע."

במשרד החינוך מודעים לבעיה ומנסים לפתור אותה בהקצאת מאה תקנים נוספים לשירותים הפסיכולוגיים מדי שנה בעשור האחרון. בתנועה למען הפסיכולוגיה הציבורית (שנוסדה לפני כשנה וחברים בה כ-2,000 סטודנטים לפסיכולוגיה ואנשי מקצוע בתחום), אומרים שגם בתקן מלא אין די. לדבריהם, על הממשלה להבין שעבודה מניעתית במסגרות החינוך חוסכת כסף למדינה, ולהשקיע יותר בפסיכולוגיה הציבורית. בתנועה אומרים שפסיכולוג חינוכי עובד היום בעומס בלתי רגיל ובתנאים ירודים, מה שמרחיק אנשי מקצוע טובים מהשירות הציבורי, "וכתוצאה מכך נפגע השירות שמקבלים הילדים ומשפחותיהם."

אבל במשרד החינוך אין בינתיים כוונה לשנות את התקן — כך אומרת מנהלת אגף פסיכולוגיה בשירות הפסיכולוגי הייעוצי במשרד החינוך, ד"ר חוה פרידמן. פרידמן מקווה שהפער בין התקן הקיים למצב בשטח יצטמצם לפחות, עם הגידול במספר המוסדות שמכשירים פסיכולוגים חינוכיים. לדבריה, הצורך בשירותי הפסיכולוגים החינוכיים גדל דרמטית בשנים האחרונות: "אנחנו נתקלים בהרבה יותר מקרים של אלימות, פגיעות מיניות, מחשבות אובדניות, חרדה ודיכאון — והמשמעות היא שהילדים צריכים אותנו הרבה יותר. גם ההורים ומערכת החינוך זקוקים לכלים פסיכולוגיים כדי להתמודד". כתוצאה מכך, אומרת פרידמן, הפסיכולוגים מצליחים להקדיש לבית ספר באחריותם לא יותר מיום בשבוע במוצע, ויש ילדים שלא זוכים לקבל טיפול.

קשה להשוות בין התקן הישראלי לתקנים במדינות אחרות, כי הם רחוקים מלהיות אחידים והגדרת התפקיד של הפסיכולוג החינוכי משתנה ממקום למקום. לפי פרידמן, הפסיכולוגים החינוכיים בישראל מתמודדים עם עומס גדול במיוחד גם כי הגדרת התפקיד רחבה מאוד. בארצות הברית, אומרת פרידמן, פסיכולוג חינוכי יכול לעסוק רק באבחון הפרעות רגשיות ואוטיזם. "הפסיכולוג בארץ מוכשר למשימות רבות יותר, וגם תחושת המחויבות שלו גבוהה יותר. הוא צריך להחליט במי הוא לא מטפל כדי שיוכל לתפקד."

הילדים שנפלים בין הכיסאות, במצבים כאלה, הם אלה שעוברים מתחת לרדאר של המורה והיועצת — מסבירה הפסיכולוגית מהשרון. "הילדים עם קשיי ההתנהגות, שזקוקים כיסאות בכיתה או בורחים מבית הספר, קופצים ישר לצוות החינוכי כמי שזקוקים לעזרה. מי שלא מקבל את המענה הם הילדים השקטים עם החרדה החברתית, שלא מפריעים לאף אחד, כי לפסיכולוג אין זמן לתצפת בכיתה. אם הילד לא מפריע לה, המערכת לא תציף אותו לפסיכולוג."

לדברי מנהלת שירות פסיכולוגי חינוכי בשרון, התקינה בסניף שלה היא 100%, בזכות הרשות המקומית — אבל זה לא מספיק והעובדים קורסים. לדבריה, "התפקיד הוא הרבה מעבר לשעות העבודה הרשמיות,

ומציפים אותם גם אחר הצהריים ובשעות הערב, ולפעמים גם ביום החופשי". לדברי כמה מהעוסקים במלאכה לא תמיד משלמים להם בעד השעות הנוספות הללו .

השכר — כ-40 שקלים לשעה בממוצע, קצת פחות משכרו של מורה מתחיל — הוא סיבה משמעותית נוספת לתסכולם של הפסיכולוגים החינוכיים". השכר מגוחך ביחס למאמצים שאנו משקיעים ולתנאי העבודה, ויש פסיכולוגים שעובדים במלצרות כדי להשלים הכנסה", אמרה הפסיכולוגית מהשרון. אחרים פונים לפרקטיקה פרטית ומוותרים על העבודה בשירות הציבורי. לדבריה, "אני אישית משתכרת במערכת 35 שקלים לשעה, אחרי שעשיתי שני תארים והתמחות של חמש שנים. ביומיים שאני עובדת בקליניקה פרטית, השכר גבוה פי עשרה."

ועדיין, הדבר שהכי מתסכל אותה הוא שהתלמידים והוריהם לא מכירים את העבודה שהיא עושה בבית ספרם. "אני אומרת לאנשים לפנות לפסיכולוגית החינוכית בבית הספר של הילדים שלהם, והם אומרים 'אצלנו אין פסיכולוגית'. הם לא יודעים שהיא קיימת, או שהם חושבים שהיא לא באמת עובדת. אבל היא עובדת המון. היא פשוט לא מצליחה להגיע לכולם."

ח"כ יונה מסר כי "לנוכח הנתונים המדאיגים, על שר החינוך לגייס תקציבים בחוק התקציב הקרוב לשיקום מערך הפסיכולוגים החינוכיים. כך יינתן מענה בהתאם לצורך לכל התלמידים". היועץ המשפטי של עמותת הצלחה, אלעד מן- "יש חשיבות רבה לחשיפת מצוקת המשאבים המתמשכת בתחום זה, והיא הצעד הראשון להעברת תקציבים שיאפשרו מתן שירות הולם לתלמידים והוריהם."